

سنجش مؤلفه‌های مشارکت شهروندی در پایداری زیست محیطی (مطالعه موردی: منطقه ۲ شهر اهواز)

مصطفی محمدی ده چشمه^۱

مریم آزادبخت*

maryam.azadbakt@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۳/۱۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۵/۰۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف سنجش مؤلفه‌های مشارکت شهروندی در پایداری زیست محیطی موردی: منطقه ۲ شهر اهواز) صورت گرفت. تحقیق حاضر با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی انجام گرفت و جهت تحلیل داده‌ها از محیط نرم افزار SPSS بهره گرفته شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که در چند ابعاد پایداری محیط زیست شامل (آب، خاک، هوا، فضای سبز، صوتی، بصری، سوخت‌های فسیلی و فاضلاب)، شهروندان و مشارکت آن‌ها توانسته آن‌گونه که شایسته است نیازهای توسعه‌ای منطقه ۲ شهر اهواز را برآورده سازند. علاوه بر این تحلیل رابطه بین تمایل به مشارکت در افزایش سطح توسعه شهر و سطح تحصیلات شهروندان نشان از وجود رابطه معنادار در سطح آلفای ۰/۰۱ دارد و ضریب همبستگی آن نیز امتیاز ۰/۱۶۶ را کسب کرده است. برای تشخیص رابطه بین همبستگی بین تمایل به مشارکت در افزایش سطح توسعه شهر و سن شهروندان از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. میزان ضریب همبستگی برابر با ۰/۱۶۲- می باشد نشان دهنده رابطه منفی و معکوس بین دو مؤلفه مذکور می‌باشد. برای رتبه بندی میزان مشارکت شهروندان در این هشت شاخص از مدل تاپسیس استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که شاخص‌های، بصری، خاک و صوتی با میانگین ضریب الویت ۰/۵۳ بالاترین سطح مشارکت شهروندان خود اختصاص داده اند و شاخص‌های فاضلاب و فضای سبز با میانگین ضریب الویت ۰/۲۲ سطح متوسط را به خود اختصاص داده‌اند و همچنین شاخص‌های استفاده از سوخت‌های فسیلی، آب و هوا با میانگین ضریب الویت ۰/۰۷ در سطح پایین مشارکت شهروندان در پایداری محیط زیست قرار گرفته‌اند.

کلمات کلیدی: محیط زیست، پایداری، مشارکت شهروندان، شاخص‌ها.

۱- استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

۲- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. * (مسوول مکاتبات)

Deliberating the components of citizen participation for the environment a Sustainability (case study: Region number 2, Ahvaz city)

Mustafa Mohammadi Dah Cheshmeh ¹

Maryam Azadbakht ^{2*} (*Corresponding Author*)

maryam.azadbakt@yahoo.com

Abstract

The current study was done aiming to evaluate the components of citizen participation for the Sustainability environment of region number 2, of Ahvaz. The study was done using the descriptive-analysis method and to analyze the data, we used the SPSS software. The results showed that regarding that regarding the various aspects of the urban persistence such as (Water, air, soil, green spaces, sonic, optimal and fossil fuels), the citizens, and their educational class have been able to quench the urban needs properly, in the 2nd region of Ahvaz. In addition, the connection between willing to participate in the urban expansion programs, and the citizen's educational classes have showed a meaningful relationship in the Alpha level, with the score of 0.01 and the unison coefficient amount of 0.166. To determine the connection between the union of participation in maintaining the urban Sustainability environment and the age of citizens, the Pearson coefficient method. The amount of union coefficient equals -0.162 , that shows the negative/inverse relationship between the said components. To rank the citizens' participation in these 8 indexes, we used the Topsis model. The results show that the optimal, soil and sonic indexes with the average rate of 0.53, holds the highest level of participation by the citizens, and the sewage and the green areas with the average amount of 0.22 are in the middle spots; also the indexes regarding the use of fossil fuel, water and air with the priority coefficient of 0.07 are at the lowest levels of citizen participation.

Key Words: Environment, Sustainability, Citizens' Participation, Indexes.

1- Assistant professor, Geography and Urban Planning Department, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

2- MA Student of Geography and urban planning, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

*(*Corresponding Author*)

مقدمه

بیان مسأله

در حال حاضر توسعه‌ی پایدار یکی از مباحث مهم در عرصه بسیاری از علوم محسوب می‌شود. رهیافت توسعه‌ی پایدار به دلیل بروز ضایعات زیست محیطی و کاهش سطح عمومی زندگی مردم به ویژه در جوامع شهری طی دو دهه‌ی گذشته از سوی سازمان ملل مطرح شد (۱). هرروز مرکز تحقیقاتی جهان از دگرگونی‌ها و تغییراتی که حادث شده یا در شرف تکوین است خبر می‌دهد (۷). اوج گرفتن نگرانی از عواقب فعالیت‌های انسانی برای کره‌ی زمین برپایه‌ی قطعنامه‌ی سازمان ملل در سال ۱۹۸۳ کمیسیون جهانی جهت بررسی جامع مسائل زیست محیطی و توسعه جهانی تشکیل داد (۱۰). به عبارت دیگر توسعه پایدار به معنی تأمین نیازهای فعلی بدون صدمه زدن به قابلیت تأمین نیاز نسل آینده (۲۹). یکی از شاخص‌های توسعه‌ی پایدار شاخص زیست محیطی است. شهر به عنوان یک واحد اکولوژیکی رابطه‌ی دقیق میان انسان و محیط را در خود نهفته است. این شاخص از توسعه‌ی پایدار شهری از طریق کاهش مصرف منابع و انرژی، کاهش حجم ضایعات، کاهش آلودگی... تقویت می‌شود (۱). حفظ محیط زیست یکی از مسایل روز جهان است فاجعه‌ی زیست محیطی نه تنها آرامش و امنیت را از زندگی انسان می‌رباید بلکه سلامتی و هستی را تهدید می‌کند. متأسفانه انسان در دوران سلطه اش بر این کره-ی خاکی به استفاده بی‌رویه و بدون برنامه ریزی از منابع طبیعی، ایجاد آلودگی‌های خطرناک در خاک، آب و هوا و از بین بردن توان زیست آن پرداخته است (۲۲). در نتیجه‌ی عملکرد و فعالیت انسان‌ها و تبدیل منابع و مواد اولیه به کالا و خدمات مورد نیاز، محیط زیست شهری تحت تأثیر قرار می‌گیرد که این تأثیرات ممکن است مثبت و یا منفی باشد. از جمله عوامل منفی تأثیر گذار بر محیط زیست شهری می‌توان به انواع آلودگی‌ها (آلودگی آب، هوا، صدا و...) تولید مواد زاید و زباله، فاضلاب و تراکم جمعیت و... اشاره کرد (۲۰). برای افزایش میزان موفقیت در پایداری زیست محیطی راهکارهای

متفاوتی وجود دارد که یکی از این راهکارها مشارکت شهروندی است. «مشارکت، شرکت آگاهانه و خود انگیخته‌ی افراد در برنامه‌ی توسعه هر جامعه است» (۱۴). و برحسب ملاک‌های مختلف دارای تقسیم بندی است. دسته بندی و شناسایی ابعاد مختلف و متنوع مشارکت به ما کمک می‌کند که در زمان و مکان مناسب گونه‌ی عقلانی و منطقی مشارکت را با توجه به زمینه‌های کاربردی آن به عنوان ابزاری در توسعه‌ی پایدار و بهبود حیات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی به کار گیریم (۱۵).

مشارکت شهروندان در اداره‌ی امور شهرها پدیده‌ی نوین نیست، بلکه در طول تاریخ با ابعاد مختلف زندگی اجتماعی انسان‌ها پیوند داشته است. ریشه‌های تاریخی مشارکت شهروندی را می‌توان به دولت شهرهای یونان باستان نسبت داد (۱۸). استدلال ارسطو بر این بود کسی که در اداره امور جامعه، هیچ شرکتی نکند یا حیوان است یا خدا! فردی برای این که یک انسان واقعی باشد، بایستی یک شهروند فعال در جامعه اش باشد (۲۸). مشارکت شهروندی در ایران نیز در دوره‌های مختلف تاریخی، متأثر از حکومت‌ها و ایدئولوژی‌های حاکم بر جامعه، دچار تحول و دگرگونی شده است (۲۵). در ایران، در سال‌های اخیر به نحو فزاینده‌ای سخن از مشارکت شهروندان در تمامی امور مطرح بوده است. این مشارکت به شکلی نامعمول و نامطلوب در حوزه‌ی شهری، ظهور یافته است. متأسفانه امروزه شهروندان در اداره‌ی امور شهر و برنامه ریزی برای آن، نقش عمده‌ای نداشته و بعد از شرکت در انتخاب اعضای شوراها، فعالیت مؤثر دیگری ندارند. در واقع بخش عمده‌ای از مفهوم مشارکت در ایران، در همان بخش اول که مشارکت شعاری است. باقی مانده است و هدف اصلی مدیران و برنامه ریزان از طرح مفهوم مشارکت، نگاهی ابزاری است. در بخش عمده‌ای از طرح‌ها، نظرخواهی از شهروندان صورت نمی‌گیرد. حق اعتراض به طرح‌ها برای شهروندان وجود ندارد و نظارت شهروندان تنها از طریق اعضای شورای شهر که منتخب

مردم هستند صورت می گیرد و جریان اطلاعات عمدتاً یک-سویه است. استان خوزستان در جنوب غربی کشور یکی از کانون های اصلی جمعیتی کشور به حساب می آید که بخش قابل توجهی از تأسیسات مهم و راهبردی کشور در این منطقه قرار دارد و یک منطقه ی عظیم نفتی است (۲۳). کلان شهر اهواز با جمعیتی بالغ بر ۱۴۲۵۸۹۱ مرکز سیاسی - اجتماعی، استان خوزستان می باشد. تأسیس کارخانه جات و صنایع متعدد در اهواز و به تبع آن مهاجرت بسیاری به این منطقه باعث رشد سریع شهر گشته است. تولید حجم پسماند و فاضلاب های صنعتی و خانگی، شهر را با مشکلات زیست محیطی عمده ای مواجه ساخته است و این شهر رابه یکی از آلوده ترین شهرهای دنیا تبدیل کرده است (۲۶). در بسیاری از مناطق و محلات کلان شهر اهواز از انواع آلودگی ها مشاهده می شود. بدیهی است اگر اقداماتی اساسی در زمینه حفاظت از محیط زیست صورت نگیرد در آینده نزدیک مشکلات جدی در خصوص محیط زیست استان خواهیم داشت (۸). این تحقیق سعی دارد که میزان مشارکت شهروندان را نسبت به محیط زیست ارزیابی کند.

اهمیت و ضرورت تحقیق

ناهنجاری های زیست محیطی همانند سرطان در اجزای سیاره ی ما در حال ریشه دواندن است. هرروز مرکز تحقیقاتی جهان از دگرگونی ها و تغییراتی که حادث شده یا در شرف تکوین است خبر می دهد (۷). امروزه حفاظت از محیط زیست و اطمینان از پایداری و همه جانبه بودن توسعه آن جدی ترین چالش پیش روی جامعه جهانی است. بنابراین احیاء و نگه داری هرگونه حیاتی مساوی است با امکان زندگی بهتر و بیش تر برای انسان ها در روی کره ی زمین رابطه بین انسان و سایر موجودات جهان به هم پیوند خورده که نابودی یک گونه می تواند یک گزینه از امکانات زندگی انسان را کاهش دهد (۹). متأسفانه صدمات وارده به محیط زیست اکثراً نامرئی و مدت زمانی طول می کشد تا آثار مخرب و مرگبار مختلف آن بر سلامتی بشر و طبیعت ظاهر شود و به همین علت اغلب «فردا دیر است» که

در جلوگیری از صدمات به محیط زیست اقداماتی به عمل آید (۳).

در شهر اهواز انواع و اقسام آلودگی وجود دارد که آن را به یکی از آلوده ترین شهرهای جهان تبدیل کرده است. بدیهی است اگر اقداماتی اساسی در زمینه حفاظت از محیط زیست صورت نگیرد در آینده نزدیک مشکلات جدی در خصوص محیط زیست استان خواهیم داشت. اگر به هر صورتی به محیط اجتماعی، فرهنگی و طبیعی آسیب وارد شود بازتاب های این آسیب را تمامی انسان ها احساس خواهند کرد، حتی اگر چنین تصور کنیم که این مسأله فقط به گروه های محدودی از انسان ها مربوط شود (۸). استفاده مطلوب از محیط زیست در کشور می تواند ضامن ماندگاری باشد. از این رو درک درست از نقش عوامل باز دارنده و کاستن از میزان آن ها در مقابل تقویت عوامل مشوق می تواند به موقعیت در امر حفاظت از محیط زیست بیانجامد.

اهداف تحقیق

هدف اصلی: هدف اصلی سنجش مؤلفه های مشارکت شهروندی در پایداری زیست محیط شهری است.

اهداف فرعی

- شناخت رابطه ی میان مشارکت شهروندان و کیفیت محیط زیست شهری

- شناسایی مؤلفه های که میزان تمایل و علاقه ی شهروندان را در مشارکت محیط زیست شهری افزایش می دهد.

پیشینه ی تحقیق

مری گریسز کوپیت و رابرت دابلوی کوپیت (۲۰۰۷) در مطالعه ای تحت عنوان «مشارکت، تصور از مشارکت و حمایت شهروندان یافته های این تحقیق در مورد اهمیت تصور از مشارکت نشان می دهد، مشارکت از مزایای نمادینی برخوردار است که می تواند از بعد ابزاری آن مهم تر باشد. داده ها نشان می دهد مشارکت به خودی خود شاید به اندازه ی احساس شهروندان در مورد توانایی آنها برای مشارکت و احساس نفوذ بر تصمیم ها مهم نباشد. بنابراین دیدگاه شهروندان، بیش تر تحت تأثیر تصور آن ها از

سوال‌های تحقیق

- ۱- تا چه اندازه میان مشارکت شهروندان و پایداری محیط زیست شهری رابطه وجود دارد؟
- ۲- آیا میان سطح تحصیلات شهروندان و علاقه‌ی آن‌ها به مشارکت در افزایش سطح توسعه‌ی شهر رابطه وجود دارد؟
- ۳- تا چه اندازه میان سن شهروندان و تمایل آن‌ها به مشارکت در پایداری محیط زیست شهری می‌تواند رابطه وجود داشته باشد؟

فرضیه‌های تحقیق

- ۱- به نظر می‌رسد که میزان مشارکت شهروندان در پایداری زیست محیطی تأثیرگذار بوده است.
- ۲- به نظر می‌رسد که میان سطح تحصیلات شهروندان و علاقه‌ی آن‌ها به مشارکت در افزایش سطح توسعه‌ی شهر رابطه‌ی معناداری وجود دارد.
- ۳- به نظر می‌رسد که سن شهروندان، می‌تواند در تمایل و علاقه‌ی شهروندان به مشارکت در پایداری محیط زیست شهری، متغیری تأثیرگذار باشد.

مبانی نظری

مشارکت شهروندی در پایدار زیست محیطی

نظریه توسعه پایدار شهری، حاصل بحث‌های طرفداران محیط زیست درباره‌ی مسایل زیست محیطی به خصوص محیط زیست شهری که به دنبال نظریه (توسعه پایدار) برای حمایت از منابع طبیعی ارایه شد. توسعه پایدار شهری نیازمند شناسایی محدودیت‌های محیطی برای فعالیت‌های انسانی در ارتباط با شهرها و تطبیق روش‌های طراحی در این محدودیت‌ها است (۲۱). در این نظریه موضوع نگهداری منابع برای حال و آینده از طریق استفاده بهینه از زمین و وارد نکردن ضایعات به منابع تجدید ناپذیر مطرح است. پایداری شهری مجموعه‌ای از وضعیت‌هایی است که در طول زمان دوام دارد (۴). پیتروال توسعه پایدار شهری را به عنوان شکلی از توسعه امروزی که

شرایط نهادی است که مشارکت در آن روی می‌دهد تا این‌که به مشارکت شخصی آن‌ها ارتباط داشته باشد. با اعتقاد به اینکه آن‌ها می‌توانند، اظهار نظر کنند، نه تنها بر دیدگاه آن‌ها در مورد نظام قضایی، تأثیرگذار است؛ بلکه در معنایی کلی‌تر بر تصور آن‌ها از حکومت به طور کلی و سیاست‌های دولتی اثرگذار می‌باشد.

تقوایی و همکاران (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای به تحلیل «عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در شهر تبریز» پرداخته‌اند. یافته‌های تحقیق نشان داد که: ۱- ارزیابی شهروندان از پیامدهای مشارکت مثبت می‌باشد ۲- بین متغیرهای احساس تعلق به محل سکونت و میزان مشارکت آنان در مدیریت شهری، رابطه‌ی معناداری وجود دارد ۳- بین وضعیت اجتماعی و اقتصادی شهروندان و مشارکت در امور شهری، رابطه وجود دارد ۴- هرچه میزان رضایت مندی شهروندان از خدمات رسانی مدیریت شهری بیش تر باشد، به همان میزان، تمایل بیش تری به مشارکت در امور شهری دارند. ۵- بین متغیر جنسیت و مشارکت در امور شهری، رابطه‌ی معنی داری وجود دارد. مردان نسبت به زنان تمایل بیش تری به مشارکت در امور شهری دارند.

ربانی و همکاران (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای تحت عنوان «رابطه‌ی ابعاد مادی و غیرمادی رفاه اجتماعی با مشارکت شهروندان در امور شهر» به بررسی رابطه‌ی میان مشارکت شهروندی و رفاه اجتماعی پرداختند. مهم‌ترین نتیجه‌های که این محققین گرفته‌اند، این بوده است که هرچه اعتماد نهادی و رضایت مندی اجتماعی شهروندان در سطح بالایی باشد، مشارکت آنان در امور شهر بیش تر خواهد بود.

حسینی و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله‌ای به بررسی «پایداری شهری بر بنیان توسعه‌ی مشارکت شهروندی در شهر سبزوار» پرداخته‌اند. یافته‌های حاصل از این پژوهش، گویای آن هستند که رابطه‌ی مستقیم و معناداری میان مشارکت شهروندان در مدیریت توسعه‌ی شهر و بهبود سطح پایداری توسعه‌ی شهر وجود دارد.

(۲۷) توان توسعه مداوم شهرها و جوامع شهر نسل آینده را تضمین کند تعریف می‌کند.

توسعه پایدار شهری ایجاد شهرها را تنها برای لذت بردن شهرنشینان می‌داند و راه رسیدن به پایداری شهری را در توجه به برنامه‌ریزی شهری، منطقه‌ای و سامان دهی قانون می‌داند (۹). شهر پایدار به شهری گفته می‌شود که به دلیل استفاده اقتصادی از منابع، اجتناب از تولید ضایعات، بازیافت ضایعات و... قادر به ادامه حیات خود درازمدت باشد. برنامه‌ریزان شهر پایدار باید هدفشان برای ایجاد شهرهایی باورودی کم‌تر انرژی و مصالح، خروجی کم ضایعات و آلودگی کم‌تر متمرکز کنند (۲). با توجه به تعاریف ارائه شده از پایداری و محیط زیست شهری مفهوم پایداری محیط زیست شهری به معنی استفاده از منابع، فرآیندها و جنبه‌های محیط زیست یک شهر، به گونه‌ای که این محیط و اکوسیستم (شهر) برای نسل آینده قابل استفاده و بهره برداری باشد، است (۵). برای افزایش میزان موفقیت در پایداری زیست محیطی راهکارهای متفاوتی وجود دارد که یکی از این راهکارها حمایت دولت است. دولت باید از محیط زیست شهری حمایت همه جانبه‌ای کند (۱). یکی دیگر از راهکارها مشارکت شهروندی است.

مشارکت، عملی جمعی، آگاهانه و داوطلبانه است که در بردارنده‌ی دخالت شهروندان در امور عمومی و در سطوح مختلف تصمیم‌گیری‌های اداری و سیاسی و انداختن رأی به صندوق تا مساعدت مستقیم برای ارضای نیازهای اجتماعی و همچنین دخالت مردم در کارکرد سازمان‌هایی است که حیات کاریشان به آن بستگی دارد (۱۶). مشارکت، پذیرش اصل برابری مردم است و هدف آن هم‌فکری، همکاری و تشریک مساعی افراد در جهت بهبود کمیت و کیفیت زندگی در تمامی زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است (۱۲). مشارکت، طیفی است که یک سر آن به عنوان وسیله‌ای برای رسیدن به هدف و در سر دیگر آن به عنوان یک هدف قرار دارد (۱۳). از منظر نظام‌مندی و کارکردی، مشارکت را سازوکاری برای بقا، توسعه و تعالی نظام اجتماعی دانسته‌اند (۱۱).

بر اساس یک بازاندیشی که در سال ۱۹۷۰ در زمینه‌ی توسعه‌ی روستایی انجام گرفت، مشارکت با کسب نوعی قدرت برابر دانسته شد مشارکت فراگردی با پیوندی چند سویه است که به پدید آمدن و افزایش دانش و آگاهی، یا دریافت آن اشاره دارد (۲۴). برنامه‌ی توسعه‌ی سازمان ملل متحد، مشارکت را درگیری فعال افراد ذی‌نفع یا بهره‌برداران در ارایه‌ی پنداره‌ها و تلفیق بهینه‌ی زمان و منابع، تصمیم‌گیری، وکنش در راستای تحقق یک هدف مطلوب توسعه می‌داند. نکات کلیدی چندی در این تعریف قابل مشاهده است: نخست این که افراد باید با مسأله‌ای که در آن مشارکت می‌کنند، درگیر شوند. «واژه گیر شدن»، رابطه یا تعامل ویژه‌ای را که ناشی از عمق و شدت ارتباط ناشی از حساسیت مسأله می‌باشد، نشان می‌دهد. این حساسیت متکی بر آگاهی و اطلاع و اشراف شهروندان به مسأله-ای است که فرد در آن درگیر می‌شود و مشارکت می‌کند. دوم، واژه‌ی «ذی‌نفعان» است؛ یعنی مشارکت کنندگان باید منافع یا پاداشی را از مشارکت شان بدست آورند، و گرنه انتظار مشارکت داشتن از آن‌ها غیرمنطقی و غیر واقع‌بینانه است. این منافع را باید مشارکت‌کننده در تحقق هدف کار مشارکتی ببیند. لازم-ی بهره‌مند شدن ذی‌نفع‌ها از مزایای مشارکت، هماهنگی و همسانی مأموریت‌ها و هدف‌های سازمان خواستار مشارکت شهروندان و هدف شهروندان از مشارکت در این فرآیند است. به عنوان مثال اگر هدف شهروندان داشتن خدمات مطلوب شهری است. هدف سازمان‌های اجرایی و خدماتی هم باید واقعاً تأمین این خدمات در جامعه باشد تا افراد نفعی ببینند و مشارکت کنند و سوم این که باید به این نکته که حضور و تأثیر گذاری شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها و طرح‌ریزی‌ها به صورت‌ها و درجات مختلف است، توجه نمود. از نگاهی دیگر، مشارکت را می‌توان «درگیری ذهنی و عاطفی اشخاص در موقعیت‌های گروهی دانست که آنان را بر می‌انگیزد تا برای دست‌یابی به هدف‌های گروهی یکدیگر را یاری دهند و در مسؤلیت کار شریک شوند» (۱۹). در این تعریف نیز سه جزء مهم وجود دارد: درگیر شدن، یاری دادن و مسؤلیت است (۱۷).

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر، از نوع توصیفی-تحلیلی با ماهیت کاربردی است. در این پژوهش از ابزار پرسش‌نامه برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است. که در جدول (۱) شاخص‌ها و زیر شاخص‌ها و یا سوالات پرسش‌نامه بیان شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های پرسش‌نامه نیز از نرم افزار SPSS بهره گرفته شد. برای انتخاب شاخص‌های تحقیق از مطالعات در منابع و مقالات معتبر و همچنین با استفاده از نظر کارشناسان این رشته نیز استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق شامل

ساکنان منطقه ۲ شهری اهواز می‌باشد. (N=97458) حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان ۳۸۴ نفر برآورد شده که در منطقه ۲ شهر اهواز توزیع گردید. جهت روایی پرسش‌نامه از نظرات اساتید گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهید چمران استفاده گردید. همچنین برای تعیین پایایی پرسش‌نامه نیز از آلفای کرونباخ در محیط نرم افزار SPSS استفاده شد که ضریب پایایی آن ۰/۸۴ به دست آمد. برای رتبه‌بندی میزان مشارکت شهروندان در این هشت شاخص از مدل تاپسیس استفاده شده است.

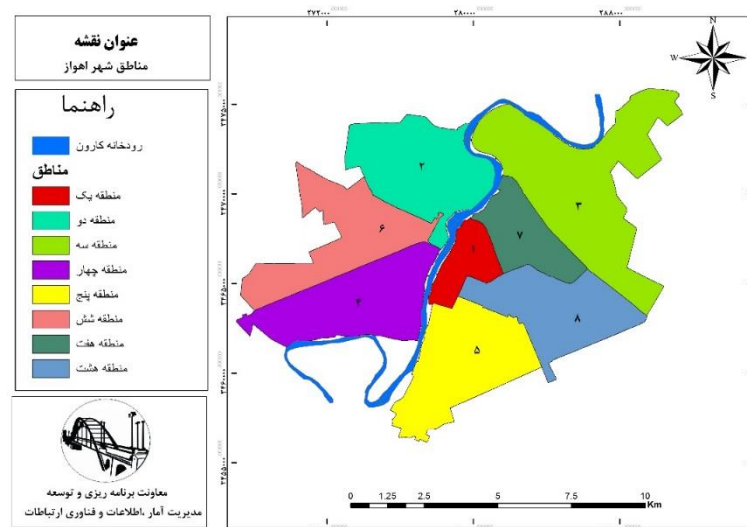
جدول ۱- شاخص‌ها و نمونه سوالات پرسش‌نامه

شاخص	زیر شاخص
شاخص آب	۱- ریختن زباله در آب ۲- ریختن روغن و رنگ را در آب ۳- میزان صرف جویی
شاخص خاک	۱- رها کردن زباله روی خاک ۲- ریختن مواد سمی روی خاک
شاخص هوا	۱- میزان استفاده از حمل و نقل عمومی ۲- میزان از ماشین شخصی خود
شاخص فضای سبز	۱- میزان کاشت درخت ۲- چیدن گل و گیاه و شاخه درخت ۳- آتش زدن درخت
شاخص صوتی	۱- استفاده مکرر از بوق ماشین ۲- میزان فعالیت‌های پرسرو صدای
شاخص بصری	۱- زمان بیرون گذاشتن زباله ۲- تمایل به نسب آگهی بر در و دیوار ۳- تمایل به کاشت گل و گیاه در بیرون از خانه
شاخص سوخت‌های فسیلی	۱- تمایل به استفاده از حمل و نقل عمومی برای کاهش مصرف بنزین ۲- میزان استفاده از نفت و گاز ۳- میزان تمایل به استفاده از سوخت‌های دیگر به جای نفت و گاز
شاخص فاضلاب	۱- تمایل به هزینه برای بهبود سیستم فاضلاب ۲- ریختن مواد آلوده و زباله سنگین در آب راهه خانه

معرفی منطقه مورد مطالعه

شهرستان اهواز مرکز استان خوزستان می‌باشد جمعیت این شهر در سرشماری سال ۹۰، ۱/۱۱۲/۰۰۰ ذکر شده است (۲۳). وسعت آن در محدوده‌ی شهری ۲۲۰ و در حریم ۸۹۵ کیلومتر مربع است. که دارای ۷ منطقه‌ی شهری است. منطقه‌ی ۲ این

شهر با توجه به نقشه‌ی زیر شامل؛ کیانپارس، کیان‌آباد، امانیه، سیدخلف، کیان‌شهر، زرتشت و پدافند هوایی می‌باشد. جمعیت این محدوده خدمات شهرداری ۹۷۴۵۸ نفر بوده است. لازم به ذکر است که منطقه ۵ از مناطق شهر اهواز جدا شده است.

شکل ۱- مناطق شهر اهواز (منبع: معاونت برنامه‌ریزی و توسعه)

یافته‌های پژوهش

جنسیت

همان‌طور که در جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود بر اساس نتایج حاصل از پرسش‌نامه در منطقه ۲ شهری اهواز، ۳۸۴ پرسش‌نامه پخش شد که از این بین ۵۴/۹۵٪ مرد و ۴۵/۰۵٪ زن بوده‌اند.

جدول ۲- وضعیت جنسی پاسخ‌گویان

وضعیت جنسی	تعداد	درصد
مرد	۲۱۱	۵۴/۹۵
زن	۱۷۳	۴۵/۰۵
کل	۳۸۴	۱۰۰

گروه سنی

بر اساس جدول ۳ وضعیت سنی پاسخ‌گویان در پنج گروه سنی از ۱۵ تا ۷۰ سال بوده است. بیش‌ترین تعداد پاسخ‌دهندگان مربوط به گروه سنی (۲۶-۳۵) سال با فراوانی ۱۰۴ نفر و ۲۷/۰۸

درصد و کم‌ترین تعداد پاسخ‌گویان متعلق به گروه سنی (۷۰-۷۰) (۵۶ سال بوده که فراوانی ۴۵ نفر و ۱۱/۷۲ درصد را شامل می‌شود).

جدول ۳- تعداد و درصد پاسخ‌گویان

وضعیت گروه سنی	فراوانی	درصد
سال (۱۵-۲۵)	۷۳	۱۹/۰۱
سال (۲۶-۳۵)	۱۰۴	۲۷/۰۸
سال (۳۶-۴۵)	۹۸	۲۵/۵۲
سال (۴۶-۵۵)	۶۴	۱۶/۶۷
سال (۵۶-۷۰)	۴۵	۱۱/۷۲

وضعیت تحصیلات

همان‌گونه که در جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود سطح تحصیلات پاسخ‌گویان در پنج دسته طبقه‌بندی شده است که بیش‌ترین تعداد فراوانی و درصد متعلق به گروه اول (زیردیپلم)

با ۱۳۶ نفر، ۳۵/۴۲ درصد و کم‌ترین به گروه پنجم با ۳۵ نفر و ۹/۱۱ درصد در بر گرفته است.

جدول ۴- وضعیت تحصیلات پاسخ‌گویان

تحصیلات	فراوانی	درصد
زیردیپلم	۱۳۶	۳۵/۴۲
دیپلم	۹۸	۲۵/۵۲
فوق‌دیپلم	۷۳	۱۹/۰۱
لیسانس	۴۲	۱۰/۹۴
فوق‌لیسانس و بالاتر	۳۵	۹/۱۱

یافته‌های استنباطی

گونه که در قسمت روش پژوهش اشاره شد، برای ارزیابی میزان مشارکت شهروندان در زمینه پایداری محیط زیست، از ۸

شاخص با توجه میزان مشارکت آن‌ها استفاده شد که شاخص‌ها به قرار زیر می‌باشد: فضای سبز، خاک، آب، صوتی، آب و فاضلاب، بصری، هوا و استفاده از سوخت‌های فسیلی. ابتدا میانگین و انحراف معیار تمام شاخص‌ها به دست آمد. با توجه به نتایج جدول شماره (۵) یافته‌ها نشان داد که میانگین مشارکت شهروندان در مسیر پایداری محیط زیست منطقه ۲ شهر اهواز، ۳/۵۶ با انحراف معیار (۱/۶۸) است. همچنین شاخص مشارکت بصری با میانگین و انحراف معیار (۴/۱۶، ۱/۸۶) دارای بالاترین رتبه و شاخص مشارکت در بهبود آب با میانگین و انحراف معیار (۳/۱۰، ۱/۷۴) دارای پایین‌ترین رتبه می‌باشد. که نتایج نشان می‌دهد که مشارکت شهروندان در ایجاد بهبود سیمای بصری موفقیت‌آمیز بوده اما در کنترل و بهبود آب بسیار ضعیف عمل نموده است.

جدول ۵- میانگین و انحراف معیار شاخص‌های مورد مطالعه

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	رتبه
بصری	۴/۱۶	۱/۸۶	۱
خاک	۴/۰۵	۲/۱۴	۲
آب	۳/۱۰	۱/۷۴	۸
صوتی	۳/۹۳	۱/۹۹	۳
فاضلاب	۳/۵۷	۱/۹۱	۴
فضای سبز	۳/۴۶	۲/۱۴	۵
هوا	۳/۳۶	۲/۰۱	۷
استفاده از سوخت‌های فسیلی	۳/۴۳	۲/۰۸	۶

شد و نتایج زیر به دست آمد: (۱) همان‌گونه که در جدول شماره (۷) نتایج آزمون مقایسه میانگین شاخص‌ها را نشان می‌دهد که مقدار سطح معنی‌داری تمام شاخص‌ها از ۰/۰۵-کم‌تر است و به این معناست که همه شاخص‌ها معنادار شده‌اند و در نتیجه فرضیه اول این تحقیق تأیید می‌شود. به عبارت دیگر میزان مشارک شهروندان در این منطقه توانسته در مسیر پایداری محیط زیست تأثیرگذار باشد.

برای مقایسه میزان مشارکت شهروندان در حیطه‌های هشت‌گانه و میزان مشارکت‌های انجام شده در هر یک از این حیطه‌ها، برای آزمون فرضیه‌ها، از آزمون مقایسه استفاده شد. نتایج جدول شماره (۵) نشان می‌دهد که تقریباً در تمام ابعاد پایداری محیط زیست، شهروندان و مشارکت آن‌ها تا حدودی توانسته نیازهای توسعه‌ای منطقه ۲ شهر اهواز را برآورده سازند. بر این اساس فرضیه‌ها بر اساس آزمون مقایسه میانگین‌ها (T) انجام

جدول ۶- مقایسه میانگین شاخص های مورد مطالعه

شاخص ها	میانگین	انحراف معیار	آماره t
آلودگی بصری	۴/۱۶	۱/۸۶	۰/۹۷۵
آلودگی خاک	۴/۰۵	۲/۱۴	-۰/۷۴۱
آلودگی آب	۳/۱۰	۱/۷۴	۰/۵۸۰
آلودگی صوتی	۳/۹۳	۱/۹۹	-۰/۵۶۰
فاضلاب	۳/۵۷	۱/۹۱	۰/۷۴۸
فضای سبز	۳/۴۶	۲/۱۴	-۱/۱۶۹
آلودگی هوا	۳/۳۶	۲/۰۱	۰/۸۱۶
استفاده از سوخت های فسیلی	۳/۴۳	۲/۰۸	۱/۱۶۹

یکی از ابزارهای مناسب جهت تحلیل روابط بین متغیرها، ضریب همبستگی پیرسون می باشد. ضریب همبستگی پیرسون از روش های پرکاربرد جهت تعیین میزان رابطه بین دو متغیر محسوب می گردد و با علامت (t) نشان داده می شود و مقدار آن بین +۱ و -۱ در نوسان است. در جدول شماره ۷ نیز میزان همبستگی بین مشارکت شهروندان در پایداری شاخص های زیست محیطی محاسبه گردیده است. همان طور که در جدول

نیز مشاهده می شود میزان همبستگی بین مشارکت شهروندان و شاخص بصری امتیاز ۰/۹۲ را کسب نموده است در مرتبه های بعدی نیز میزان همبستگی بین مشارکت شهروندان و شاخص فضای سبز، فاضلاب، صوتی و آب امتیاز ۰/۵۷۶، ۰/۵۶۳، و ۰/۴۵۶ می باشد. سایر شاخص های دیگر نیز در مراتب بعدی قرار دارند.

جدول ۷- میزان همبستگی بین مشارکت شهروندان و شاخص های زیست محیطی

شاخص ها	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
بصری	۰/۹۲	۰/۰۰۰
خاک	۰/۳۳۱	۰/۰۰۰
آب	۰/۴۵۶	۰/۰۰۰
صوتی	۰/۴۶۰	۰/۰۰۰
فاضلاب	۰/۵۶۳	۰/۰۰۰
فضای سبز	۰/۵۷۶	۰/۰۰۰
آلودگی هوا	۰/۴۱۶	۰/۰۰۰
استفاده از سوخت های فسیلی	۰/۲۴۴	۰/۰۰۰

ارزیابی همبستگی بین سطح تحصیلات و علاقه به مشارکت در افزایش سطح توسعه شهری در این بخش برای ارزیابی میزان همبستگی (رابطه) میان سطح تحصیلات و علاقه

به مشارکت در افزایش سطح توسعه شهری شهر از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. همان طور که در جدول (۸) مشاهده می شود، تحلیل رابطه بین تمایل به مشارکت در

است. بنابراین می‌توان گفت در سطح محدوده مورد مطالعه بین تمایل به مشارکت در افزایش سطح توسعه شهر و سطح تحصیلات شهروندان رابطه مثبت و معنی‌دار برقرار می‌باشد. البته در اینجا منظور تمایل به مشارکت است نه خود مشارکت.

افزایش سطح توسعه شهر و سطح تحصیلات شهروندان نشان از وجود رابطه معنادار در سطح آلفای ۰/۰۱ دارد و ضریب همبستگی بین تمایل به مشارکت در افزایش سطح توسعه شهر و سطح تحصیلات شهروندان نیز امتیاز ۰/۱۶۶ را کسب کرده

جدول ۸- همبستگی بین تمایل به مشارکت در افزایش سطح توسعه شهر و سطح تحصیلات شهروندان

سطح تحصیلات		مؤلفه ها
سطح معنی داری	ضریب همبستگی	
۰/۰۰۴	۰/۱۶۶	تمایل مشارکت

همان طور که در جدول (۹) نشان داده شده است از آنجایی که میزان ضریب همبستگی برابر با ۰/۱۶۲- می باشد نشان دهنده رابطه منفی و معکوس بین دو مؤلفه مذکور می‌باشد.

در این بخش نیز برای تشخیص رابطه بین همبستگی بین تمایل به مشارکت در افزایش سطح توسعه شهر و سن شهروندان از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است.

جدول ۹- همبستگی بین تمایل به مشارکت در افزایش سطح توسعه شهر و سن شهروندان

سن		مؤلفه ها
سطح معنی داری	ضریب همبستگی	
۰/۰۰۵	-۰/۱۶۲	تمایل مشارکت

مرحله دوم

استوار است که گزینه‌های انتخابی، باید کم‌ترین فاصله را با راه حل ایده آل مثبت (بهترین حالت ممکن) و بیش‌ترین فاصله را با راه حل ایده آل منفی (بدترین حالت ممکن) داشته باشد (۲۵). با توجه به شاخص‌های مورد مطالعه و محاسبه میزان تاپسیس میزان مشارکت شهروندان در زمینه پایداری محیط زیست طبق جدول شماره (۱۰ و ۱۱) بدست آمد:

در پژوهش حاضر برای رتبه بندی میزان مشارکت شهروندان در این هشت شاخص از مدل تاپسیس که در نرم افزار تاپسیس آنالیز محاسبه شده‌اند استفاده شده است. مدل تاپسیس توسط هوانگ و یون در سال ۱۹۸۱، پیشنهاد شد. این مدل، یکی از بهترین مدل‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه است و از آن، استفاده‌ی زیادی می‌شود. اساس این تکنیک، بر این مفهوم

جدول ۱۰-مراحل مدل تاپسیس

مراحل مدل تاپسیس	شاخص‌ها							
	سخت‌های فسیلی	هوا	فضای سبز	قارقلاب	صوتی	آب	خاک	بصری
$\sqrt{\sum_{i=1}^m a_{ij}^2}$	۴۴/۸۴۴۱۷	۶/۶۳۳۲۵	۱۸/۹۲۰۸۹	۱۵/۹۶۸۷۲	۴/۱۲۳۱۰۶	۸/۰۶۲۲۵۸	۵/۹۱۶۰۸	۷/۱۴۱۴۲۸
$n_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^m a_{ij}^2}}$	۰/۰۱۲۳۴۶	۰/۰۰۰	۰/۰۳۱۲۵	۰/۰۳۲۲۵۸	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۹۰۹۰۹	۰/۰۵۸۸۲۴
محاسبه وزن شاخص‌ها با مدل آنتروپی	۰/۰۷۳۸۷۳	۰/۱۳۹۰۸۹	۰/۰۹۴۷۰۶	۰/۰۶۵۰۱۲	۰/۲۰۱۷۲۱	۰/۰۸۹۰۷۳	۰/۰۹۱۱۵۹	۰/۰۱۷۴۶۵
$V^+ = \text{Max } v_{i1}, \text{Max } v_{i2}, \dots, \text{Max } v_{in}$	۰/۲۸۹	۰/۲۹۷	۰/۳۰۰	۰/۲۹۷	۰/۲۴۳	۰/۲۶۵	۰/۲۳۴	۰/۰۵۱
$V^- = \text{Min } v_{i1}, \text{Min } v_{i2}, \dots, \text{Min } v_{in}$	۰/۰۱۱	۰/۰۱۷	۰/۰۱۲	۰/۰۱۹	۰/۱۴۳	۰/۰۹۰	۰/۱۲۱	۰/۲۹۰
فاصله از ایده‌آل مثبت $d^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^m (v_{ij} - v^+)^2}$	۰/۲۹۷۰۶۹	۰/۲۹۷۲۵۹	۰/۲۹۹۹۸۱	۰/۲۹۶۶۶۸	۰/۲۴۳۳۲۱	۰/۲۶۴۷۳۸	۰/۲۳۴۳۰۶	۰/۰۵۰۵۱۶
مراحل مدل تاپسیس	سخت‌های فسیلی	هوا	فضای سبز	قارقلاب	صوتی	آب	خاک	بصری
فاصله از ایده‌آل منفی $d^- = \sqrt{\sum_{j=1}^m (v_{ij} - v^-)^2}$	۰/۰۱۶۰۷	۰/۰۱۶۷۰۵	۰/۰۱۱۸۸	۰/۰۱۹۲۷۱	۰/۱۴۲۶۴۶	۰/۰۸۹۶۱۷	۰/۱۲۱۴۱۶	۰/۲۹۰۰۷
میزان نزدیکی نسبی هرگزینه به راه حل ایده‌آل $CL_i = \frac{d^-}{d^- + d^+}$	۰/۰۶۸۰۸	۰/۰۷۸۱۸	۰/۰۸۹۱۰۵	۰/۱۲۰۳۴۲	۰/۳۹۹۷۱۱	۰/۳۳۶۵۵	۰/۴۸۰۵۵۹	۰/۶۹۰۷۶۳

جدول ۱۱- میزان تاپسیس و رتبه بندی شاخص‌ها

رتبه	میزان تاپسیس	شاخص
۱	۰/۶۹۰۷۶۳	بصری
۲	۰/۴۸۰۵۵۹	خاک
۴	۰/۳۳۶۵۵	فاضلاب
۳	۰/۳۹۹۷۱۱	صوتی
۵	۰/۱۲۰۳۴۲	فضای سبز
۶	۰/۰۸۹۱۰۵	استفاده از سوخت‌های فسیلی
۷	۰/۰۷۸۱۸	هوا
۸	۰/۰۶۸۰۸	آب

طبق جدول شماره (۱۱)، رتبه ۱ را از لحاظ مشارکت شهروندان در زمینه شاخص بصری با میانگین ۰/۶۹ بدست آورده است. شاخص خاک رتبه ۲ با میانگین ۰/۴۸ و رتبه ۳ با میانگین ۰/۳۹ را شاخص صوتی بدست آورد، همچنین شاخص فاضلاب رتبه ۴ با میانگین ۰/۳۳ و شاخص فضای سبز رتبه ۵ با میانگین ۰/۱۲، شاخص استفاده از سوخت‌های فسیلی با رتبه ۶ و میانگین ۰/۰۸ را و در آخر شاخص هوا و آب رتبه آخر را با میانگین ۰/۰۷ و ۰/۰۶ بدست آورده است.

برای شناخت میزان مشارکت شهروندان در پایداری محیط زیست و با استفاده الویت بندی که از نتیجه مدل تاپسیس به وجود آمد مشارکت شهروندان در این زمینه را در سه سطح بالا،

متوسط و پایین مورد سنجش قرار گرفت که نتایج بدست آمده به شرح زیر است:

- شاخص‌های، بصری، خاک و صوتی با میانگین ضریب الویت ۰/۵۳ بالاترین سطح مشارکت شهروندان در زمینه این سه را به خود اختصاص داده اند.

- فاضلاب و فضای سبز با میانگین ضریب الویت ۰/۲۲ سطح متوسط مشارکت شهروندان در بهبود این دو شاخص را به خود اختصاص داده اند.

- شاخص‌های استفاده از سوخت‌های فسیلی، آب و هوا با میانگین ضریب الویت ۰/۰۷ در سطح پایین مشارکت شهروندان در پایداری این سه شاخص قرار گرفتند.

جدول ۱۲- رتبه بندی

شاخص	ضریب الویت (رتبه)	میانگین ضریب الویت	سطح بندی مشارکت
بصری	۰/۶۹	۰/۵۳	بالا
خاک	۰/۴۸		
صوتی	۰/۳۹		
فاضلاب	۰/۳۳	۰/۲۲	متوسط
فضای سبز	۰/۱۲		
استفاده از سوخت‌های فسیلی	۰/۰۸	۰/۰۷	پایین
آب	۰/۰۷		
هوا	۰/۰۶		

نتیجه گیری

در پژوهش حاضر مؤلفه‌های مشارکت شهروندی در پایداری زیست محیطی (مطالعه موردی: منطقه ۲ شهراواز) مورد ارزیابی قرار گرفت. برای ارزیابی میزان مشارکت شهروندان در زمینه پایداری محیط زیست، از ۸ شاخص باتوجه میزان مشارکت آن‌ها استفاده شد که شاخص‌ها به قرار زیر می‌باشد: فضای سبز، خاک، آب، صوتی، آب و فاضلاب، بصری، هوا و استفاده از سوخت‌های فسیلی. ابتدا میانگین و انحراف معیار تمام شاخص‌ها به دست آمد. یافته‌های پژوهش نشان داد که میانگین مشارکت شهروندان در مسیر پایداری محیط زیست منطقه ۲ شهر اهواز، ۳/۵۶ با انحراف معیار (۱/۶۸) است و همچنین شاخص بصری با میانگین و انحراف معیار (۴/۱۶، ۱/۸۶) دارای بالاترین رتبه و شاخص آب با میانگین و انحراف معیار (۳/۱۰، ۱/۷۴) دارای پایین‌ترین رتبه می‌باشد. که نتایج نشان می‌دهد که مشارکت شهروندان در بهبود سیمای بصری موفقیت‌آمیز بوده اما در کنترل آلودگی آب بسیار ضعیف عمل نموده است. برای مقایسه میزان مشارکت شهروندان در حیطه‌های هشت‌گانه و میزان مشارکت‌های انجام شده در هر یک از این حیطه‌ها، از آزمون t استفاده شد. نتایج این آزمون نشان داد که تقریباً در تمام ابعاد پایداری محیط زیست، شهروندان و مشارکت آن‌ها توانسته تا حدودی نیازهای توسعه‌ای منطقه ۲ شهر اهواز را برآورده سازند. همچنین نتایج آزمون نشان داد که مقدار سطح معنی‌داری تمام شاخص‌ها کوچک‌تر از ۰/۰۵ است و به این معناست که همه شاخص‌ها معنادار شده‌اند و در نتیجه فرضیه اول این تحقیق تأیید می‌شود. به عبارت دیگر میزان مشارکت شهروندان در این منطقه توانسته در مسیر پایداری محیط زیست تأثیرگذار باشد.

برای تشخیص میزان همبستگی بین مشارکت شهروندان و شاخص‌های زیست محیطی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. میزان همبستگی بین مشارکت شهروندان و شاخص بصری امتیاز ۰/۹۲ را کسب نموده است در مرتبه‌های بعدی نیز میزان همبستگی بین مشارکت شهروندان و شاخص فضای سبز، فاضلاب، صوتی و آب امتیاز ۰/۵۷۶، ۰/۵۶۳ و

۰/۴۵۶ می‌باشد. سایر شاخص‌های دیگر نیز در مراتب بعدی قرار گرفتند. علاوه بر این تحلیل رابطه بین تمایل به مشارکت در افزایش سطح توسعه شهر و سطح تحصیلات شهروندان نشان از وجود رابطه معنادار در سطح آلفای ۰/۰۱ دارد و ضریب همبستگی بین تمایل به مشارکت در افزایش سطح توسعه شهر و سطح تحصیلات شهروندان نیز امتیاز ۰/۱۶۶ را کسب کرده است. برای تشخیص رابطه همبستگی بین تمایل به مشارکت در افزایش سطح توسعه شهر و سن شهروندان از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است و از آنجایی که میزان ضریب همبستگی برابر با ۰/۱۶۲- می‌باشد نشان دهنده رابطه منفی و معکوس بین دو مؤلفه مذکور می‌باشد. سپس برای رتبه بندی میزان مشارکت شهروندان در این هشت شاخص از مدل تاپسیس استفاده شده است. نتایج این مدل نشان می‌دهد که شاخص‌های، بصری، خاک و صوتی با میانگین ضریب الویت ۰/۵۳ بالاترین سطح مشارکت شهروندان خود اختصاص داده اند و شاخص‌های فاضلاب و فضای سبز با میانگین ضریب الویت ۰/۲۲ سطح متوسط را به خود اختصاص داده‌اند و همچنین شاخص‌های استفاده از سوخت‌های فسیلی، آب و هوا با میانگین ضریب الویت ۰/۰۷ در سطح پایین مشارکت شهروندان در پایداری محیط زیست قرار گرفته‌اند.

پیشنهادات

با توجه به جایگاه و اهمیت فراهم سازی و تسهیل فرایندها جهت مشارکت بیشتر شهروندان در مدیریت امور شهری، به نظر می‌رسد که پیشنهادهای ذیل می‌توانند در این خصوص مفید باشند:

- تدوین برنامه‌هایی در سطح شهر و محله‌های شهری جهت افزایش و تقویت سرمایه‌های اجتماعی در میان شهروندان .
- آرایه‌ی مشوق‌هایی نظیر معافیت مالیاتی و کاهش عوارض شهرداری و یا تخفیف آن‌ها برای شهروندانی که در پایداری و بهبود وضعیت شهر و محله‌شان مشارکت بیش‌تری دارند.

(۸) تومه، ژرژ، (۱۳۸۰)، توسعه فرهنگی و محیط زیست، محمد شارع پور، غزال (باز)، چاپ اول، ص ۶۰.

(۹) زیاری کرامت اله، (۱۳۷۸)، اصول و روش‌های برنامه ریزی منطقه ای، دانشگاه یزد، ص ۲۵.

(۱۰) فیروزی، مهدی، (۱۳۸۴)، حق بر محیط زیست، انتشارات جهاد دانشگاهی، ص ۲۹.

(۱۱) گلشیری، اصفهانی. خادمی، حسین. رضا صدیقی و مهدی تازه، (۱۳۸۶)، تأثیر انسجام اجتماعی بر میزان مشارکت روستاییان بخش گندمان شهرستان بروجن، فصلنامه روستا و توسعه سال ۱۲. شماره ۱، ص ۱۵۰.

(۱۲) نوروزی، فیض الله. مهنز بختیاری، (۱۳۸۸)، مشارکت اجتماعی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن، فصلنامه راهبرد، سال هجدهم، شماره ۵۳، ص ۲۵۰.

(۱۳) کمالی، محمد باقر، (۱۳۸۵)، تحقیقات مشارکتی، رهیافتها، تجربیات و پیشنهادهای تحقیقات مشارکتی، رهیافتها، تجربیات و پیشنهادهای، سال ۹. شماره ۴ ص ۲۲.

(۱۴) رضوانی، محمدرضا. (۱۳۸۳). مقدمه‌های بر برنامه‌ریزی توسعه روستای. ی تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۰۸.

(۱۵) دانش مهر، حسین، رشید احمدرش، (۱۳۸۸)، بررسی نگرش اجتماعی روستاییان نسبت به مشارکت اجتماعی، مجله توسعه روستای. ی شماره ۱، ص ۱۳۵.

(۱۶) جباری، حبیب، (۱۳۷۸)، مشارکت و توسعه اجتماعی، مجموعه مقالات همایش توسعه اجتماعی وزارت کشور، ص ۸.

(۱۷) حسینی و همکاران، (۱۲۹۲)، پایداری شهری بر بنیان توسعه مشارکت شهروندی (مطالعه موردی:

-تدوین برنامه‌هایی در جهت ارزیابی سالانه از فرآیند و میزان مشارکت مردم در امور شهری در ابعاد مختلف و شناسایی موانع و مشکلات آن.

منابع

(۱) سپهوند، رضا و عارف‌نژاد، محسن، (۱۳۹۲)، الویت بندی شاخص‌های توسعه پایدار شهری با رویکرد تجزیه و تحلیل سلسله مراتبی گروهی (مطالعه موردی: در شهر اصفهان، فصلنامه مطالعات برنامه ریزی شهری، سال اول، شماره اول، صص ۴۳-۵۹.

(۲) اتیپاس، زاگس (۱۳۷۵)، "نگاهی به تعاریف توسعه پایدار از دیدگاه‌های مختلف" ترجمه و ویکتوریا جمالی، خبرنامه انجمن متخصصان محیط زیست ایران، سال دوم، شماره ۳ و ۴ صص ۱۰-۲.

(۳) سرینیواس، هاری، (۱۳۸۰)، محیط زیست شهری: سیاست گذاری و اقدام، ترجمه سیروس موسوی، مجله شهرداری ها، شماره ۲۲ صص ۳۲.

(۴) لقایی، حسنعلی و محمدی زاده، حمیده (۱۳۸۷)، "مقدمه‌ای بر توسعه شهری پایدار شهری و نقش برنامه ریزی شهری" فصلنامه هنرهای زیبا شماره ۳۲-۳۳ صص ۴۳.

(۵) رضایی مقدم، علی، (۱۳۹۳)، بررسی تأثیر کاربری زمین بر محیط زیست شهری، ششمین کنفرانس ملی برنامه ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر مؤلفه‌های شهر اسلامی صص ۱۶-۲۵.

(۶) زیاری کرامت اله (۱۳۷۸)، "اصول و روش‌های برنامه ریزی منطقه‌ای" یزد، دانشگاه یزد صص ۲۵.

(۷) فرصت، محمد، (۱۳۸۴)، ارزشیابی آموزش زیست محیطی در نظام آموزش عالی کشور، پایان نامه دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، رشته مدیریت محیط زیست (phd) استاد راهنما آقای دکتر مجید عباسپور، آقای دکتر سید محمود شریعت صص ۹۱.

- شهر سبزوار)، جغرافیا و پایداری محیط، شماره ۶، صص ۴۱-۶۶.
- ۱۸) ارسطو، (۱۳۶۴)، سیاست، ترجمه حمید عنایت، انتشارات خوارزمی، تهران، ص ۶.
- ۱۹) طوسی، محمدعلی، (۱۳۸۰)، مشارکت (در مدیریت و مالکیت)، مرکز آموزش مدیریت دولتی، تهران، ص ۵۴.
- ۲۰) شکوئی، حسین (۱۳۷۳) دیدگاههای نو در جغرافیای شهری، جلد اول، تهران، انتشارات سمت، ص ۳۶۳.
- ۲۱) هرام سلطانی، کامبیز، (۱۳۸۷)، محیط زیست مجموعه مباحث و روش های شهرسازی، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، ص ۶.
- ۲۲) ادهمی واکبر زاده، (۱۳۹۰)، بررسی عوامل فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط زیست شهر تهران مطالعه موردی (مناطق ۵ و ۱۸ تهران)، مجله تخصصی جامعه شناسی.../سال اول / شماره اول، ص ۸۳.
- ۲۳) پورعلی، ملیحه، تقی زاده، (۱۳۹۰)، بررسی علل و منشأ ایجاد گرد و غبار در استان خوزستان، رشد آموزش جغرافیا، دوره بیست و پنجم، شماره ۳، ص ۹.
- ۲۴) شایان و همکاران، (۱۳۹۱)، تحلیل نقش مشارکت مردم در پایداری اقتصاد روستایی (مطالعه موردی دهستان ایجرود بالا، شهرستان ایجرود، استان زنجان)، مجله ی جغرافیا و توسعه هی ناحیه ای، شماره ی نوزدهم، ص ۷۶.
- ۲۵) حکمت نیا، حسن و موسوی، میرنجف. (۱۳۸۰)، تحلیل تاریخی از مشارکت شهروندان در اداره امور شهرهای ایران، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره پیاپی ۸۰، صص ۱۲۱-۱۳۶.
- ۲۶) واحدیان، حافظی مقدس، کرمی، (۱۳۹۳)، بررسی روند توسعه شهر اهواز و اثرات زیست محیطی آن، اولین همایش ملی معماری، عمران و محیط زیست شهری، همدان، انجمن ارزیابان محیط زیست هگمتانه، ص ۳.
- 27) Hall, P. (1993), Toward sustainable livable and innvatitve cities for 21 century The third conference of the world capitals, Tokyo.133.
- 28) -Clark, P., 1994, Citizenship, A Reader, London, Pluto press.306
- 29) -Pearce, David W. and R. Kerry. 1990, Economics of Natural Resources and Environment. Baltimore: Johns Hopkins University Press.